

Samuel Bowles - Robert Boyer:

Egy bérvezérelt foglalkoztatási rezsim: jövedelemelosztás, munkafegyelem és
aggregát kereslet a jóléti kapitalizmusban
II. rész*

IV. A munka kereslete: bérvezérelt és klasszikus rezsimek

A munkakereslet egyszerűen megkaphatjuk, ha az áruk és szolgáltatások iránti összkeresletet osztjuk a munka átlagtermelékenységével, vagy ami ezzel egyenértékű: a foglalkoztatás olyan szintjével, amely mellett az áruk iránti többletkereslet zéró. Az aggregált munkakereslet lehető legegyszerűbb modellezése céljából feltesszük, hogy a tőkések összes jövedelmüket (profitjukat) megtakarítják és a munkások minden jövedelmüket elfogyasztják, akár foglalkoztatottak, akár nem. Így a fogyasztási kereslet éppen egyenlő a bérköltséggel, wh -val, plusz az összes munkanélküli biztosítási kiadásokkal, $(1-h)w_u$ -val. Az egyszerűség kedvéért eltekintünk a nettó exporttól, a szándékolt beruházásokat, i -t exogénnek tekintjük és feltesszük, hogy a kormányzati hitelfelvétel egyenlő a munkanélküli segéllyel össze nem függő kormányzati kiadások automatikus kölcsönfinanszírozásával, b -vel, plusz a munkanélkülieket célzó összes transzferrel. Így következőképp fejezhetjük ki az összes kibocsátás és az összes kereslet egyenlőségét, vagy másképpen szólva az aggregált kereslet egyensúlyi feltételét (ADE): az összkínálat egyenlő a magánúton finanszírozott fogyasztás, plusz társadalmilag finanszírozott fogyasztás, plusz autonóm kormányzati kölcsönfelvétel és beruházás:

$$qeh = wh + (1-h)w_u + b + i \quad (27)$$

amelynek alapján a munkakeresletet a következő formában írhatjuk fel implicit függvényként:

$$h = \{wh + (1-h)w_u + b + i\} / qe, \quad (28)$$

vagy az ismertebb

$$h(qe - w) - \{b + (1-h)w_u\} = I \quad (29)$$

formában, amely egyszerűen csak megisméltése az ADE-feltételnek, amely szerint a magánmegtakarítás mínusz kormányzati kölcsönfelvétel egyenlő a beruházások összegével.²⁴

* A tanulmány első fele a *Fordulat* 1994 / tavasz, 42-57. oldalakon olvasható (*A szerk.*)

²⁴ Az e feltétel által meghatározott függvény azonos a 4. fejezetben (lásd. *Fordulat*, 1993 / tél, pp. 46-78 – *A szerk.*) található IS-függvénnyel, kivéve természetesen azt, hogy a jelenlegi megfogalmazásában a hangsúly a munkatermelékenység endogén meghatározottságán van, nem pedig a beruházáson. Továbbá, de kevésbé lényeges módon, a mi formulánk tartalmazza az endogén kormányzati kölcsönfelvételeket és költségeiket is.

Vajon a foglalkoztatás egyensúlyi szintje csökken, vagy nő-e a reálbérrel? E kérdésre a választ a munkakeresleti görbe meredeksége adja meg, ami az ADE-feltétel teljes differenciálásával a következő:

$$\frac{dw^*}{dw} = h \frac{1 - qe'(1 - h)}{qe - w + w_u - qhe'(w - w_u)}. \quad (30)$$

Mivel a beruházási és az exportkereslet exogén módon határozódik meg, a munkakeresleti függvény meredeksége meghatározható abból a feltételből is, hogy a munkakeresleti függvény mellett az s nettó megtakarításnak állandónak kell lennie, azaz:

$$s_w dw + s_h dh^* = 0, \quad (31)$$

ahol s_w és s_h a nettó megtakarításoknak a berrátára illetve a foglalkoztatási rátára vonatkozó parciális deriváltjai.²⁵ A (31)-ből világos, hogy

$$\frac{dh^*}{dw} = -\frac{s_w}{s_h}. \quad (32)$$

A dh^*/dw számlálója felismerhető: mivel minden profitot megtakarítanak, ez egyszerűen a bérváltozás összprofitra gyakorolt hatásának ellentettje, miként az a (23)-ból meghatározható. Ahol a berráta olyan, amelyik h adott szintje mellett maximalizálja a profitot, ott s_w definíció szerint zéró lesz. Ezért az ADE-függvény függőleges lesz ott, ahol metszi a $w_{r \max}$ -függvényt. A $w_{r \max}$ felett a bér növekedésének hatása a profitra és így a megtakarításokra negatív, a számlálója pedig pozitív. Mivel a cég bérmeghatározódási-függvénye, $w^*(h)$ a $w_{r \max}$ felett helyezkedik el, kivéve a foglalkoztatás valószínűtlenül alacsony szintjeit (h kisebb, mint a profithányad) a h változásának megfigyelhető tartományában a számlálót pozitívnak tekinthetjük.

Az ADE-függvény meredeksége ezért a nevezőtől függ, ami a nettó megtakarításoknak a foglalkoztatásra vonatkozó deriváltja. Amint láthatjuk, ez h változásának a kormányzati kölcsönfelvételekre és a profitokra gyakorolt hatásából tevődik össze (ami azután a foglalkoztatás szintjétől és a magas foglalkoztatás melletti profitcsökkenés intenzitásától függ).

Az ADE-függvény meredeksége, s ezért egy bérvezérelt foglalkoztatási rezsim lehetősége ily módon kritikus mértékben a munkakiaknázási folyamattól függ. Ha a munkaintenzitás hatása kicsi, és ha h alacsony és w_u nagy, akkor az ADE-függvény felfelé emelkedő lesz: a bér növekedése csökkenteni fogja a megtakarításokat és a

²⁵ Ugyanez az eredmény vezethető le egyszerűen a (27)-es ADE-függvény w -re és h -ra vonatkozó teljes differenciálásával, számításba véve mindkettő változásának hatását a w_c -re.

jövedelem, illetve a költsékezés közötti egyensúly helyreállítása a foglalkoztató növekedését igényli – ami jelen feltételek mellett a megtakarításokat fogja növelni.

Ennek ellenére, ha a munkaintenzitás hatása nagy, és, ha a foglalkoztatás maga és a szociális bér kicsi, akkor a foglalkoztatás növekedése csökkentheti – nem pedig növeli – a megtakarításokat (a teljes foglalkoztatás melletti profitcsökkenés miatt). Ebben az esetben a megtakarítások csökkenését, amit a bér kismértékű növekedése okozott csak a foglalkoztatás zsugorodása tudja ellensúlyozni (ami a megtakarítások növekedését fogja kiváltani). Ezért a dh^*/dw negatív lesz és profitvezérelt foglalkoztatási rezsín alakul ki.

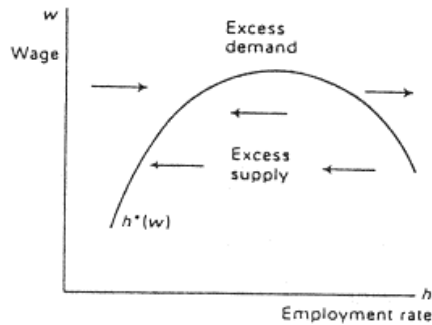
Az ADE-függvény meredeksége ezért a foglalkoztatási rezsím természete nemcsak az intenzitás hatásának az egy órára jutó profit hatásához viszonyított erősségétől függ, hanem a foglalkoztatás szintjétől is. Valójában, ahogyan h növekszik, az egy órára jutó profit hatása, $(qe-w)$, a zéróhoz tart (ahogyan eléri a reprodukálhatósági határt) és $\{-qhe'(w-w_u)\}$ intenzitási hatás fog érvényesülni. Ennek eredményeként a magas foglalkoztatási szint szükségképpen kizár egy bérvezérelt foglalkoztatási rezsímet, bármilyen legyen is a kiaknázási-függvény alakja, mindaddig, amíg mind e' , mind pedig $(w-w_u)$ pozitív.²⁶ Ezért a foglalkoztatási szint növekedése önmagában aláássa a bérvezérelt foglalkoztatási rezsímet.

Eddigi eredményeinket ezért (24) és (28) felhasználásával összegezzük, úgy, hogy a (h,w) teret többletkeresleti és túlkínálati tartományra osztjuk. Csak a gazdaságilag releváns w feletti tartományt figyelembe véve az eredményt a 4. ábra mutatja. A cég egyensúlyának környezetében a bér növekedése csökkenti a profitot, ezzel csökkenti a megtakarításokat és többletkeresletet idéz elő.²⁷ Ezért a $h^*(w)$ feletti minden pontot többletkereslet jellemez, és fordítva.

Meghatároztuk a különböző foglalkoztatási rezsímek jellemzőit, de nem vizsgáltuk sem az eredményül kapott egyensúly stabilitását, sem a keresletmenedzsment, sem a foglalkoztatási politika hatékonyságának szorosan kapcsolódó kérdését. Most ezeket fogjuk áttekinteni.

²⁶ Egy bérvezérelt rezsímmé váló alakulása h olyan szintjénél következik be, amelynél a reprodukálhatósági feltétel veszélybe kerül.

²⁷ Ez megerősítést kaphat $w^*(h)$ és $w_{r\max}$ -nak a 3. ábrán látható viszonyával a profithányadot meghaladó foglalkoztatási szintnél.

4. ábra: A termékpiac megtisztulása és a munka kereslete*

V. Együttes egyensúly: a bérvezérelt foglalkoztatás-politika ellentmondásai

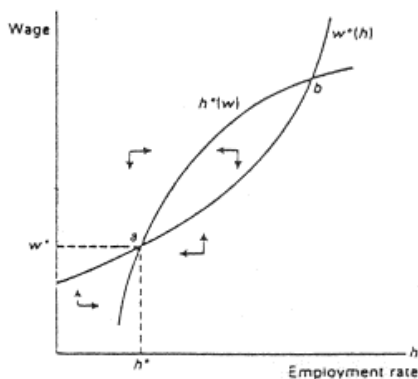
Az együttes egyensúly az aggregát kereslet és az általános munkakiaknázási egyensúly meglétét követeli meg. A piacmegtisztulási függvényt átrendezve w -re és ezt $w^*(h)$ -val egyenlővé téve,

$$w^*(h) = w^* = qe^* - (i + b) / h^* - w_u(1 - h^*) / h^* \quad (33)$$

GLEE

ADE

amely azon követelményként értelmezhető, hogy a cég költségminimalizáló bére legyen egyenlő az egy órára jutó kibocsátás azon részével, amelyet fogyasztási kereslet formájában nem igényelnek a munkanélküliek, plusz az autonóm beruházások és az autonóm kormányzati hitelfelvételek.

5. ábra: Bérvezérelt foglalkoztatási rezsim

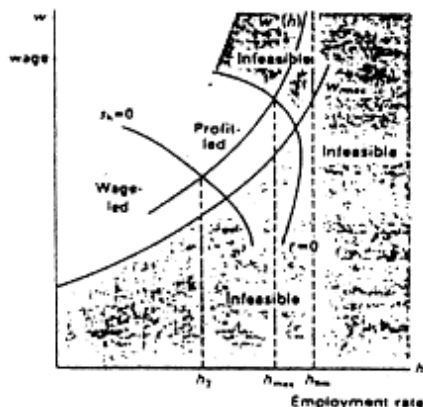
Az 5. ábra egy bérvezérelt foglalkoztatási rezsim együttes egyensúlyát mutatja. A nyilak a dinamikus előfeltevéseinken alapuló alkalmazkodás irányait jelzik: a

* A nyilak a foglalkoztatási rátának a túlkereslet és a túlkínálat nyomására bekövetkező dinamikus alkalmazkodásának irányát mutatja.

foglalkoztatás a termékpiacokon kialakuló többletkereslet esetén nő, a bér pedig a $w^*(h)$ alatti bérrátánál nő. Ezért a egy stabil egyensúly.²⁸

Vizsgáljuk most meg a 6. ábra ezzel ellentétes, klasszikus foglalkoztatási rezsímjét. Mivel – mint már láttuk – a bér növekedése növeli a többletkeresletet, a bér egy kis elmozdulása egyensúlyi értéke fölé a foglalkoztatás növekedését fogja kiváltani. Mi azonban a (30) számlálójának a teljes foglalkoztatás esetére felvett előjeléből tudjuk, hogy a foglalkoztatás növekedése csökkenti a megtakarításokat, tovább növelve a többletkeresletet. A b egyensúly egyértelműen instabil.

A megtakarításokra és a beruházásokra vonatkozó előfeltevéseink mellett a bérvézérelt és a klasszikus rezsimek közötti határ az a pont, amelynél a dh^*/dw nevezője, $-s_h$ előjelet vált. Felinhatjuk azon pontok mértani helyét, amelyekre $-s_h = 0$; az egy órára jutó profit hatása, a munkaintenzitás hatása és a kormányzat hitelfelvételének hatása éppen ellensúlyozzák egymást úgy, hogy a foglalkoztatás változásai nem érintik a megtakarításokat. Ezt nevezhetjük a "rezsím-elmozdulás mértani helyének". A gazdaságilag releváns, $w_{r\max}$ feletti tartományban a rezsím-elmozdulás mértani helye negatív meredekségűként mutatható be, azon egyszerű oknál fogva, hogy minél alacsonyabb a bér, annál nagyobb lesz az egy órai profit hatása, és ezért sokkal valószínűbb lesz az, hogy a foglalkoztatás növekedése növeli a megtakarításokat.

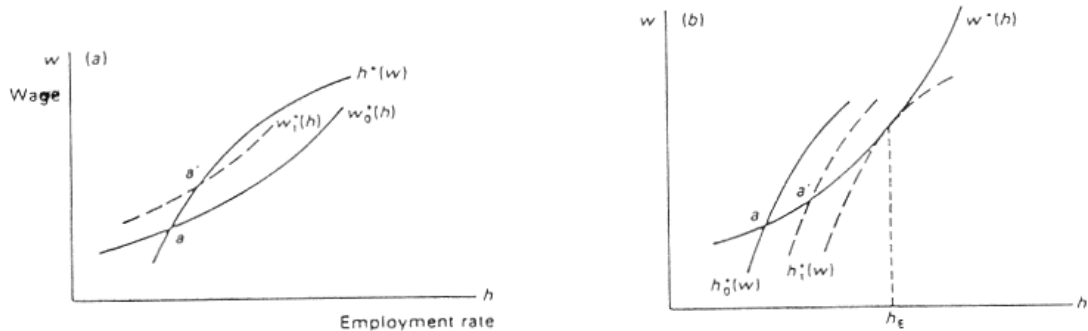
6. ábra: Bérvézérelt, profitvezérelt és megvalósíthatatlan rezsimek

Miként a 6. ábrából látható, az $s_h = 0$ mértani hely a reprodukálhatósági korláttal és a $w_{r\max}$ függvénnyel együtt a (w, h) teret négy szegmensre osztja: egy stabil bérvézérelt foglalkoztatási rezsímre, egy instabil klasszikus foglalkoztatási rezsímre és két olyan rezsímre amelyek megvalósíthatatlanok, mivel a versengő cégek nem állapíthatnak meg

²⁸ Amint az 5. ábrából világos, egy b, instabil bérvézérelt foglalkoztatási rezsím szintén létezhet, $h^*(w)$ és $w^*(h)$ relatív meredekségétől függően. A modell stabilitási tulajdonságainak egy technikailag kidolgozottabb tárgyalása nem sok célt szolgálna itt.

olyan bért, amely kellően alacsony az e tartományban való működéshez. A következőkben figyelmen kívül hagyjuk a megvalósíthatatlan rezsimeket.

A bérvezérelt és a klasszikus foglalkoztatási egyensúly közötti h_z határ a rezsim-eltolódás mértani helyének és a bérmeghatározódási-függvény metszéspontja. A rezsim-eltolódás mértani helye és a három foglalkoztatási határt – a (h_z) rezsim-eltolódási határt, a (h_{\max}) reprodukálhatósági határt és a (h_{\lim}) bérrobbanási határt – a 6. ábra mutatja.

7/a-b. ábra: Egy stabil bérvezérelt foglalkoztatási rezsim két tulajdonsága: a) adott aggregát kereslet mellett a bérfüggvény felfelé tolódása növeli mind a bérek, mind a foglalkoztatás egyensúlyi szintjét; b) az autonóm kiadások növekedése növeli mind a bérek, mind a foglalkoztatás egyensúlyi szintjeit.

Most már abban a helyzetben vagyunk, hogy megvizsgálhatjuk a gazdaságpolitika, az alkuerő és a beruházások eltolódásainak hatását az 5. ábrán felvázolt bérvezérelt foglalkoztatási egyensúlyra. A bérfüggvény autonóm felfelé tolódása – ami a munkások erősödő alkupozíciójának eredménye – jól látható módon növelni fogja, mind az egyensúlyi foglalkoztatást, mind a béreket, ahogyan azt a 7/a. ábra mutatja.

E modellben világos, hogy a kormányzati keresletmenedzsment – ez esetben egyszerűen hitelből finanszírozott költségek – szabályozhatja a foglalkoztatás h^* egyensúlyi szintjét. A (28) egyensúlyi feltétel teljes differenciálása megerősíti a nyilvánvalót: azt, hogy az a stabil egyensúly környezetében $dh^*/db > 0$. Ezért az autonóm hitelfelvétel növekedése jobbra tolja el az aggregált keresleti függvényt, ismét megnövelve; mind a bérek, mind a foglalkoztatás egyensúlyi értékét, miként az a 7/b. ábrán látható.

A reprodukálhatósági feltételből és a bérrobbanási határból tudjuk, hogy a keresletnek ez a bővülése nem produkálhat teljes foglalkoztatás, de két másik korlátba is ütközik. Először, a gazdaság egy stabil, bérvezérelt foglalkoztatási rezsimből egy instabil, klasszikus rezsimbe mozdulhat el, ahol a stabilitási határ a h_z foglalkoztatási határ lesz,

amelynél $s_h=0$, egyensúlyi bérráta mellett. Vagy – másodszer – ha a kereslet kibővülése h_E -n túl nő (a 7. ábrán bemutatott módon), akkor $h(w)$ és $w(h)$ nem metszi egymást, és így olyan munkaviszonyokat és aggregát keresletet alakíthat ki, amelyek mellett nem létezik egyensúly.

Most vizsgáljuk meg a w_u munkanélküliségi biztosítás szintje változásának hatását. Érdekes módon, a $(w - w_u)$ csökkenésével a munkaintenzitási hatás eltűnik, biztosítván ezzel, hogy mindaddig, amíg az egy órai profit pozitív ($eq > w$) a foglalkoztatás növelése növeli a megtakarításokat, és így a foglalkoztatási rezsim bérvezérelt lesz. Valójában ha a munkanélküliség-biztosítás (w_u/w) pótlási rátája egységnyi volna, a dh^*/dw számlálója egyszerűen a qe egy órára jutó kibocsátás. Ez esetben a foglalkoztatás növekedése szükségképpen növeli a nettó megtakarításokat, mivel a fogyasztás egyszerűen egy w konstans; a foglalkoztatás növekedésével a magánfinanszírozású fogyasztás minden növekedését a kormányhitelekből támogatott fogyasztás csökkenése ellensúlyozza. Ezért $w_u = w$ esetén a foglalkoztatási rezsim szükségképpen bérvezérelt a foglalkoztatás bármely szintje mellett, habár az ennek megfelelő munkakeresleti-függvény teljes egészében a w és h értékeinek a nem-reprodukálhatósági tartományába eshet. Így, miközben a magas foglalkoztatási szint sikeres megvalósítása a bérvezérelt foglalkoztatási rezsim fennmaradásával szemben dolgozik, a jóléti állam bővülésének ellentétes hatása van mindaddig, amíg nem szorítja a gazdaságot a nem-reprodukálható tartományba.

A szociális bér növekedése növeli a bármely bér által létrehozott foglalkoztatás szintjét, ha a gazdaság stabil bérvezérelt egyensúlyban van, és fordítva. Ez láthatóvá az ADE-függvénynek h -ra és w_u -ra vonatkozó teljes differenciálásából:

$$\frac{dh^*}{dw_u} = \frac{(1-h)(1+hqe')}{qe - w + w_u - hqe'(w - w_u)} \quad (35)$$

A számlálóban $(1-h)$ egyszerűen a szociális bér növekedésének hatása a kormányzati hitelfelvételre. Visszaemlékezvén arra, hogy $dw_c / dw_u = 1 - h$, látható, hogy $(1-h)(hqe')$ a w_u növekedésének (negatív) hatása a teljes kibocsátásra (ily módon a megtakarításokra) a szociális bérnek a w_c -re gyakorolt hatásán keresztül. Ezért – mint várható volt – a számláló a w_u a nettó megtakarításokra gyakorolt hatásának ellentettje. Mivel a szociális bér növekedésével a kormányzati hitelfelvétel növekszik és az összes kibocsátás (és ezért a magán-megtakarítások) esnek, a számláló határozottan pozitív.

Akár a dh^*/dw esetén a nevező szintúgy meghatározza dh^*/dw_u -t. Világos és nem túl meglepő, hogy a bérvezérelt foglalkoztatási rezsim egyúttal szociális bér-

vezérelt foglalkoztatási rezsimek is. Ennek megfelelően, amikor a nevező negatív (ami profitvezérelt foglalkoztatási rezsimeket von maga után) a szociális bér növekedése csökkenti a foglalkoztatást.

A szociális bérnek a munkaelvesztés költségének meghatározásában játszott kritikus szerepe miatt a munkanélküli-biztosítás növekedése el fogja tolni, mind a munkakeresleti görbét, mind a bérmeghatározódási görbét. Amint már láttuk, a szociális bér növekedése növeli w^* -t. Ha a gazdaságot stabil bérvézérelt foglalkoztatás jellemzi, az eredmény az egyensúlyi foglalkoztatás és az egyensúlyi reálbér határozott növekedése lesz.

VI. Következtetések

Az aggregát kereslet és a munkafolyamat elemzésének ezen ideiglenes szintézisének főbb analitikai hozzájárulásai az alábbiak lehetnek:

A modell koherens alapot nyújt a magas foglalkoztatás melletti profitcsökkenés értelmezésében és annak megmagyarázásához, hogy miért nem csökken a foglalkoztatás azon szint alá, amelynél minden munkásnak lenne munkája. A foglalkoztatási szint egy korlátjának érdekes következményei vannak, mert a munkafolyamat szervezésének és a bér meghatározásának megváltozása nélkül a teljes foglalkoztatás elérhetetlen lesz, még a leginkább kedvező megtakarítási és beruházási feltételek mellett is. Miközben nem modellezzük a bérek és a munkaintenzitás munkások általi kollektív meghatározását, reprodukálhatósági feltételünk meredekségéből világos, hogy a munkaadók és a munkások részéről megnyilvánuló kollektívabb akció – pl. bérkorlátozás a beruházási garanciák fejében – magasabb foglalkoztatási szintet tesznek lehetővé.²⁹

A modell felhasználásával különbséget tudunk tenni bérvézérelt és klasszikus foglalkoztatási rezsimek között és elemezni tudjuk a rezsimek eltolódásának endogén kialakulását. Szociális bér vezérelte foglalkoztatási rezsimek szintén lehetségesek.

Egy fontos eredmény az, hogy a munkaintenzitás hatásának figyelembe vétele klasszikus eredményt ad – az alacsonyabb bér magasabb tevékenységi színvonallal jár együtt – akár még szélsőséges "keynesiánus" feltételek mellett is, a megtakarításokat, a

²⁹ E tekintetben a 6. fejezetben (lásd a fordítás alapjául szolgáló kötetben: pp. 218-266. – *a szerk.*) vázolt kontrasztra gondolhatunk a szociáldemokrata magas foglalkoztatású gazdaságok és a tőkés magas foglalkoztatású gazdaságok – pl. Japán – között.

beruházást, az exportot és a kormányzat kölcsönfelvételét tekintve. Valójában a foglalkoztatás magas szintje eleve kizárja a bérvezérelt foglalkoztatási rezsimeket, kivéve nagyon magas szintű társadalombiztosítás esetét, ami a szociáldemokrata teljes foglalkoztatási program belsőleg ellentmondásos természetét sugallja. Ezzel szemben bemutattuk, hogy a szociális bér növekedése bérvezérelt foglalkoztatási rezsimeket produkál (alacsony foglalkoztatási szintnél), ami a szociáldemokrata program elemei közötti erősen szimbiotikus viszonyt jelzi. Amikor azonban a magas foglalkoztatási szinteket kombináljuk, a szociális bérek növekedése a profit rátáját zérushoz közelíti, a felhalmozás válságát idézi elő, amennyiben a tőkések profitvárakozása határozza meg a beruházásokat.

Négy meglehetősen drasztikus leegyszerűsítést fogadtunk el a megelőző oldalakon, amelyek veszélyeztetik ezeknek az eredményeknek az értelmezését. Az első, hogy a béralku és a munkakiaknázás olyan formáját feltételeztük, amelyben a munkafolyamat társadalmi természetére kevés figyelmet fordítottunk. Ésszerű alternatív megfogalmazások bizonyosan eltérő eredményeket adnának. Különösen érdekes volna a bérmeghatározás és a munkaintenzitás meghatározódásának modellezése kollektívebb feltevések mellett: pl. engedjük meg, hogy a munkások nemcsak változtatják a munkaerőfeszítést, hanem a sztrájkok révén be is váltják azt a fenyegetést, hogy teljesen megvonják munkájukat a munkaadótól; illetve engedjük meg, hogy a munkaadók felismerik, hogy a bár formálisan autonóm minden bérmegállapodás, az egyik mégis befolyásolja a másikat.³⁰ Gyümölcsöző volna megvizsgálni azt a lehetőséget, hogy különböző munkakiaknázási rezsimek együtt létezhetnek, esetleg a szegmentált munkapiacok összefüggésében. (Erről lásd Zylberberg és Perrot-Dormont (1986))

Másodszor mellőztük az adókat úgy, hogy lehetővé tettük a szociális bérváltozás hatásának vizsgálatát a munka intenzitására és a termékpiac megtisztulására anélkül, hogy ezzel egyidejűleg számolnunk kellett volna az adóknak a munkás jövedelmére és a munkahely elvesztések költségére gyakorolt hatásával. Noha az endogén kormányzati hitelfelvételnek a munkanélküliségi rátával való együttmozgása kétségtelenül fontos jellemzője a valódi tőkés gazdaságoknak, az adóknak a modellbe történő beépítése az eredmények gazdagabb sorát hozná létre. Például, ha minden szociális bér-költséget a munkások jövedelmére kivetett adókból finanszíroznák ahelyett, hogy kormányzati

³⁰ Ez a sztrájktevékenység modelljének integrálását jelentené a Bowles és Schor (1987) által kifejtett elvek sőt, egy kölcsönösen összefüggő bérmeghatározódási függvénnyel együtt, majd ezután e bér- és intenzitás-meghatározódási függvény kombinálását az aggregát kereslet keletkezésével.

hitelfeltétellel fedeznék, a jóléti állam bővülésének ezen aspektusa teljes egészében a munkakiaknázási folyamatban jelenne meg, nem pedig az aggregát kereslet keletkezésében (ahogy ennek védelmezői állítják), sem pedig annak a munka kínálatára gyakorolt hatásán keresztül (miként bírálói sugallják), hanem a bérről és munkáról folyó osztályalkura gyakorolt hatásán keresztül.

Harmadszor, mind a beruházásokat, mind az exportkeresletet exogén módon határoztuk meg; ezeket azonban nyilvánvalóan részben magának a bérköltségnek a mozgásai határozzák meg, amelyre mi is koncentráltunk. Reprodukálhatósági feltételünket részben a negatív profitok esetén valószínűtlen pozitív beruházás indokolta, ez azonban aligha megfelelő kezelésmód. Ha a beruházást és az exportkeresletet a profithányad és esetleg a gazdasági aktivitás szintje kölcsönösen érzékeny függvényeként kellett volna kifejeznünk, akkor a bérvezérelt és a klasszikus foglalkoztatási rezsimekre vonatkozó bizonyosan eltérő lenne, habár mindkét típusú rezsimek érvényessége és a rezsimek elmozdulásának endogén kialakulása minden bizonnyal megmaradna.

Negyedszer, a klasszikus hipotézis egy szélsőséges formáját alkalmaztuk: a tőkések csak megtakarítanak, a munkások csak fogyasztanak. Egy ezzel homlokegyenest ellenkező megtakarítási hipotézis – pl. a megtakarítások arányosak a jövedelemmel – jelentős mértékben megváltoztatná eredményünket: mivel a megtakarításokat ekkor egyedül a jövedelmi szint határozná meg, nem pedig a jövedelmek szintje és elosztása, a bér növekedése a munkaintenzitási hatáson keresztül működne és szükségszerűen növelné, nem pedig csökkentené a megtakarításokat, ezzel drámaian megváltoztatva az ADE kritikus meredekségének elemzését.³¹

Miközben azt gondoljuk, hogy a modell – még az itt bemutatott radikálisan egyszerű formájában is – megvilágíthatja a háború utáni boomot és annak felbomlását, túl korai volna bármely erős állítás megfogalmazása mindaddig, amíg a fentebb sugallt kibővítések és jelentős mennyiségű empirikus elemzés hiányoznak. Mindamellettt modellünk szempontjaira korlátozva magunkat és ily módon elvonatkoztatva a beruházások döntő szerepétől, munkahipotézisként az alábbiakat mutathatjuk be a boomra és kimúlására vonatkozóan.

³¹ E négy leegyszerűsítő feltevés természetesen aligha kimerítő. Nehéz igazolnunk, hogy tökéletesen elvonatkoztattunk a gazdaság pénzügyi oldalától, különösen amikor az endogén módon generált kormányzati hitelfelvétel hat azokra a hitelfelvételi költségekre, amelyekkel a potenciális beruházók és a fogyasztók találják szembe magukat. Másképpen fogalmazva: az a feltevésünk, hogy a munkaintenzitás exogén módon meghatározott, legjobb esetben is mesterséges kényelmet jelent: a w , e , h és w_u mozgásai alapot adnak a munka kínálatának endogenizálására és így a modell tökéletesítésére.

Különböztessünk meg három fázist!

Az 1950-es években a foglalkoztatás viszonylag alacsony szintjéről indulva bérvezérelt növekedési rezsim alakult ki, lehetővé téve a munkások számára a magas bérek stratégiájának megvalósítását. A szakszervezetek erejének növekedése és a jóléti állam bővülése az 1960-as években a bér-függvény hosszú távú felfelé tolódásához vezetett. Mivel a foglalkoztatási rezsim bérvezérelt volt, a bérek és szociálisbérek részesedése a nettó kibocsátásból az egész periódusban a foglalkoztatási rátával növekedett, de legmarkánsabban az 1960-as években.³² Ezért az osztálykonfliktus egy aggregát kereslet által vezérelt felhalmozási folyamattal jellemezhető, a gazdaságban nem egy zéróösszegű játékként jelent meg – pontosan úgy, ahogyan a keynesiánus modell sugallta. A munkások életszínvonalának jelentős javulása összeegyeztethető volt a folytatólagos gyors növekedéssel és a magas foglalkoztatással.

A második fázisban az eredményezett magas munkakereslet az 1960-as évek folyamán csökkentette a profithányadot, és a foglalkoztatási szintet a rezsimváltási – vagy más néven az instabilitási – határ felé tolta el. Ez azután felerősítette a magas foglalkoztatás melletti makroökonómiai instabilitást és táplálta az ideológiai eltolódást az expanzionista kereslet-oldali politikától a munkásellenes kínálat-oldali és keresletvisszafogó politikához.

Az 1970-1980-as évek restriktív fiskális és monetáris politikái, illetve a munkás- és jóléti állam-ellenes programok sikere átvezettek a harmadik makroökonómiai fázisba. Ezek a politikák csökkentették a munkakeresletet, leszorították a bérmeghatározódási-függvényt és a rezsimeltolódás határát jobbra tolták el. Az eredményezett magasabb szintű munkanélküliség megállította és némely esetekben megfordította a bérhányad emelkedését, és talán helyreállította a bérvezérelt foglalkoztatási rezsimet.

E leírás konzisztens könyvünk empirikus fejezeteivel; a Glyn et. al. (1990) által bemutatott, háború utáni boom megmagyarázásával, az Epstein és Schor (1989) által bemutatott makroökonómiai politikák elemzésével és a Glyn és Rowthorn (1988) által bemutatott magas foglalkoztatású gazdaságok intézményi alapját illető megállapításokkal. Annak bemutatása, hogy ez az, ami valójában történt, és hogy ez az, ami miatt történt, messze túl vinne ezen – lényegileg – elméleti vizsgálódás határain.

³² A mögötte fekvő makroökonómiai modell politikai és intézményi számbavételét, illetve egy profitvezérelt foglalkoztatási rezsimbe való eltolódását lásd in: Bowles (1982).

MŰHELY

Nem említve most a kutatás nyilvánvalóan befejezetlen természetét, számos jelentős, ideiglenes eredmény említhető meg. Általában véve azt találtuk, hogy a munkakiaknázás és a bérmeghatározódás folyamatának endogénné tétele jelentős különbséget jelent a makroökonómiai modellek analitikai struktúrájában. Továbbá az eredményezett modell – a fentebb ajánlott módszernek megfelelően kibővítve – alapot nyújthat egy, a háború utáni boom és annak kimerülése meggyőző történelmi és elméleti magyarázatához. Végül a modell bemutatja, hogy a munka megszervezése és a fizetés meghatározása kulcselemek egy teljes foglalkoztatási stratégia számára; a munka ellenőrzésének rendszerei az elbocsátással való fenyegetésen, a bérmeghatározási rendszerek pedig a munkások közötti versenyen alapulnak, amely ténylegesen kizárja a teljes foglalkoztatást.

(Fordította: Szalai Zoltán)

Irodalom

- Aglietta, M. (1976): *Regulation et crises du capitalisme: les expériences des États-Unis* (Paris: Calmann-Levy). Angol kiadása: *Theory of Capitalist Regulation* (London: New Left Books)
- Armstrong, P.- Glyn, A., - Harrison, J. (1984): *Capitalism since World War II* (London: Fontana)
- Benassy, J. P. (1982): *The Economics of Market Disequilibrium* (New York: Academic)
- Bowles, S. (1982): 'The Post-Keynesian Capitalist Labour Stalemate', *Socialist Review*, 65
- Bowles, S. (1985): 'The Production Process in a Competitive Economy: Walrasian, Marxian and neo-Hobbesian Models', *American Economic Review*, 7511, pp. 16-36.
- Bowles, S., - Gordon, D., - Weisskopf, T. (1983a): *Beyond the Wasteland* (New York: Anchor Press)
- Bowles, S., - Boyer, R. (1988): 'Labor Discipline and Aggregate Demand: A Macroeconomic Model', *American Economic Review*, 7812, pp. 395-400.
- Boyer, R. - Mistral, J. (1978): *Accumulation, Inflation, Crises* (Paris: PUF; bővített kiadás: 1983)
- Epstein, G. - Schor, J. (1989): 'The Divorce of Banca d'Italia and the Italian Treasury: A Case Study of Central Bank Independence', in: Lange, P. - Regini, M.: *The State and Social Regulation: New Perspectives* (Cambridge: CUP) 1990-ben még megjelenés alatt
- Glyn, A. - Rowthorn, B. (1988): 'West-European Unemployment - Corporatism and Structural Change', *American Economic Review*, Papers and Proceedings, 7812, pp. 194-199.
- Glyn, A. - Hughes, A. - Lipietz, A. - Singh, A. (1990): 'The Rise and Fall of the Golden Age', in: Marglin, S. A. - Schor, J. (ed.s): *The Golden Age of Capitalism* (Oxford: Clarendon Press), pp. 39-125.
- Kahn, L. (1980): 'Bargaining Power, Search Theory, and the Phillips Curve', *Cambridge Journal of Economics*, 4, pp. 233-244.
- Lipietz, A. (1983): *Le Monde enchanté: De la valeur à l'envol inflationniste* (Paris: La Découverte), angol kiadás: *The Enchanted World: Inflation Credit, and the World Crisis* (London: Verso, 1987)
- Maddison, A. (1982): *Phases of Capitalist Development* (Oxford: GUP)
- Malinvaud, E. (1980): *Profitability and Unemployment* (Cambridge: CUP)
- Marglin, S. A. (1974): 'What Do Bosses Do?' *Review of Radical Political Economics*, 612, pp. 60-112, magyarul: 'Mit tesznek a főnökök?', in: *Munka, hatalom, gazdaság. Munkaszociológiai tanulmányok* (Budapest, Társadalomelméleti Kollégium, 1990, pp. 1-47.)
- Naples, M. (1986): 'The Unraveling of the Union-Labour Truce and the U. S. Industrial Productivity Crisis', *Review of Radical Political Economics*, 18/1 és 18/2, pp. 110-131.
- Rebitzer, J. (1987): 'Unemployment, Long-term Employment Relations and Productivity Growth', *Review of Economics and Statistics*, LXII, 4.
- Schor, J. (1985): 'Changes in the Cyclical Pattern of Real Wages: Evidence from Nine Countries, 1955-1980', *Economic Journal*, 95, pp. 452-468.
- Schor, J. (1988): 'Does Work Intensity Respond to Macroeconomic Variables?: Evidence from British Manufacturing, 1970-1986', *Harvard Institute for Economic Research*, vitaanyag, #1379
- Schor, J. - Bowles, S. (1987): 'Employment Rents and the Incidence of Strikes', *Review of Economics and Statistics*, LXII, 4, pp. 433-444.
- Weisskopf, T. (1979): 'Marxian Crisis Theory and the Falling Rate of Profit', *Cambridge Journal of Economics* 314, pp. 341-378.
- Weisskopf, T. - Gordon, D. - Bowles, S. (1983): 'Hearts and Mind: A Social Model of U. S. Productivity Growth', *Brooking Papers on Economic Activity*, 2, pp. 381-450.
- Zylberberg, A. - Perrot-Dormont, P. (1986): 'Flexibilité du marché du travail: analyses en termes de salarie d'efficience', *előadás, AFSE*, szeptember 22-23.